

1a Agenda en Leidraad

Raad van Advies Waddenzeehavens

7 november 2022 van 18:00 – 20.00 uur

Wageningen Marine Research (Zeevaartschool)

Ankerpark 27, 1781 AG Den Helder

Agenda en Leidraad

Arjen Bosch

13.00 – 15.00 uur Peterson

Werkbezoek Minister Infrastructuur en Waterstaat

15.00 – 15.30 uur Fort Harssens, stijger 5

Inspectie H2 Coachboot, onderdeel van de Waterstofproeftuin Den Helder

15.30 – 16.30 uur

Wandeling en Netwerkborrel Wageningen Marine Research

16.30 – 17.30 uur

Rondleiding en introductie in het WUR onderzoek o.l.v. Tammo Bult

17.30 – 18.00 uur

Lopend buffet

18.00 – 20.00 uur Raad van Advies

Agenda Raad van Advies Waddenzeehavens

1. Agenda, verslag en mededelingen

- Nieuwe wethouders in Raad van Advies Waddenzeehavens
- Vertegenwoordiging bedrijfsleven in Omgevingsberaad
- Ondernijning

2. Werkbezoek Minister Infrastructuur en Waterstaat

3. Trilaterale havensamenwerking

4. Dark Sky in trilateraal verband

5. IKW Programma's

- Green Shipping
- EcoPort innovatieprogramma
- Programma Integrale maritieme ontwikkeling havenplaatsen

6. Onderzoeksprogramma Ecosysteemgericht baggeren

7. Follow-up Pact van Marrum

8. Uitvoeringsprogramma Agenda voor het Waddengebied

9. Benoemingscommissie voorzitter Raad van Advies

10. Planning

11. Sluiting

Leidraad Raad van Advies Waddenzeehavens

Dit document leidt de deelnemers door de agenda van de Raad.

1. Agenda, verslag en mededelingen

De volgende gasten zijn aanwezig:

- Dark Sky: Sonja de Graaf (Programma Naar een Rijke Waddenzee)
- Green Shipping: Leo van den Burg (FME)
- EcoPort Innovatieprogramma Ron Vaz Dias (iTanks)

Na de recente collegevorming zijn er nieuwe wethouders in de Raad gekomen.

1b Portefeuille verdeling Vereniging van Waddenzeegemeenten

[Blauw] = documentnaam

Agenda

Anne-Wil Lucas heeft het voorzitterschap neergelegd

- **Stemt de Raad ermee in dat Paul Schoute optreedt als waarnemend voorzitter?**
- **Stemt de Raad in met de voorgestelde Agenda?**
- **De nieuwe wethouders stellen zich voor**

Verslag

1c Verslag RvA 24 d.d. 25 mei 2022

1d Jaarverslag Waddenzeehavens

Stemt de Raad in met de kernpunten van vorige Raad?

Stemt de Raad in met het jaarverslag van 2021

Mededelingen

- Met de verschillende havens is gesproken over ondermijning. Geleidelijk aan zijn de contacten met de veiligheidsdriehoek zijn aangehaald en is er geen behoefte meer aan een brief.
- De secretaris heeft een vraag van het Omgevingsberaad beantwoord, over de vertegenwoordiging van de Industrie (in dit geval de NAM) per mail beantwoord. Dat loopt via de havenvertegenwoordiger.

1e Mailwisseling vertegenwoordiging industrie

Hebben de leden andere mededelingen?

2. Werkbezoek Minister Infrastructuur en Waterstaat

De Minister van IenW heeft positief gereageerd op de uitnodiging van de Raad. Het bezoek was gepland op 15 juni 15.30-17.30, in Den Helder, maar de minister kreeg andere verplichtingen. Daarop is het uitgesteld naar 7 november 13-15 uur. Aansluitend op het werkbezoek is de Raad van Advies gepland.

2a Programma werkbezoek min IenW Den Helder

Jacoba Bolderheij geeft een samenvatting

- **Gelegenheid voor aanvullingen en reflecties**

Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

Raad van Advies
Wadden
Zeehavens

3. Trilaterale samenwerking

De Raad steunde het voorstel van de Henk de Vries¹ om samen met de Deense en Duitse havens en natuurbescherming een gezamenlijk statement tijdens de trilaterale regeringsconferentie te ontwikkelen. De redersverenigingen en het KIMO hebben zich daar ook bijgevoegd. Op 8 september jl. bespraken de havens en natuurbeschermingsorganisaties bij GSP te Delfzijl het concept 'Joint statement'. Alle gemaakte opmerkingen zijn verwerkt. Bij de havens, de natuurbeschermingsorganisaties, redersverenigingen en het KIMO ligt het 'Joint statement' nu ter instemming voor. De natuurbeschermingsorganisaties en redersverenigingen ondertekenen individueel. Het is mogelijk vooraf te ondertekenen, zonder aanwezig te zijn. De procedure daarvoor is toegevoegd.

Bij de regeringsconferentie zijn de volgende bijeenkomsten relevant voor havens:

- 28/11: Trilaterale havenconferentie
- 29/11: Ondertekening *Joint statement*; diner
- 30/11: Regeringsconferentie

Harm Post neemt deel aan de havenconferentie en is aanwezig bij de ondertekening van het 'Joint statement'. Tijdens de regeringsconferentie staat de Partnership Hub op de agenda. De natuurbescherming en de havens zijn verzocht het 'Joint statement' toe te lichten.

3a Joint statement SustSPI (final version 29 Sep 2022)

3b Programme Trilateral Governmental Conference TGC14

3c Agenda – Wadden Seaports Conference 28.11.2022

3d Procedure ondertekening Joint statement

3e Templates for Presentation of Best-Practices

Toelichting Arjen Bosch

- ***Kunnen de havens en CWN instemmen met het 'Joint statement'?***
- ***Willen de havens individueel ondertekenen of in gezamenlijkheid?***
- ***Wie wil deelnemen aan welke onderdelen van de conferentie?***
- ***Willen de havens best practices aangeven voor de conferentie?***

4. Dark Sky in trilateraal verband (Sonja van der Graaf)

In 2016 ondertekende de Raad van Advies een gemeenschappelijke Dark Sky intentieverklaring. Sindsdien zijn er meerdere maatregelen doorgevoerd. Programma naar een Rijke Waddenzee was destijds initiatiefnemer en geeft daar nu een trilateraal vervolg aan. De Duitse en Deense havens staan positief tegenover dit initiatief. Sonja van der Graaf van Programma naar een Rijke Waddenzee heeft aangegeven dat het trilaterale initiatief is gebaseerd op de eerdere Nederlandse aanpak. Op 14 en 15 december 2020 wordt een workshop gehouden.

Toelichting Sonja van der Graaf op het Trilaterale Dark Sky initiatief

- ***Gelegenheid voor reflecties op de presentatie***
- ***Zijn de leden bereid de trilaterale visie Dark Sky onderschrijven?***

Trilateral
Wadden
Seaports

PROGRAMMA NAAR EEN
RIJKE WADDENZEE

Raad van Advies
Wadden
Zeehavens

¹ Directeur It Fryske Gea, als Nederlandse vertegenwoordiger van de natuurbescherming in de Wadden Sea Board

- 4a Toelichting Trilateraal Dark Sky initiatief
- 4b Dark Sky Vision Declaration Intent
- 4c Getekende Intentieverklaring Dark Sky
- 4d Dark sky workshop December 14-15 – 2022

5. Investeringsprogramma Waddengebied (IKW)

Het IKW werkt nauw samen met het Waddenfonds en financiert majeure opgaven en programma's. Programma Waddenzeehavens initieerde verschillende programma's, welke in het Uitvoeringsprogramma van de Agenda voor het Waddengebied zijn opgenomen.

Geen Shipping (Leo van der Burg)

Op 30 juni 2022 organiseerde het Programma Green Shipping Waddenzee² de derde Netwerkbijeenkomst over de verschillende E-fuels, zoals waterstof, methanol, ammoniak, LNG en OME. De scheepswerven Damen en Bodewes waren gastheer. De bijeenkomst was het sluitstuk van een drieluik van workshops over E-fuels die op 28 juni in Hamburg en 29 juni in Leer werden gehouden in samenwerking met MARIKO. De hoofdconclusie was er verschillende brandstoffen/energiedragers beschikbaar zijn om per scheepstype tot specifieke CO₂-neutrale en stikstofvrije oplossingen te komen.

Voor visserij schepen kwamen de pilots moeilijk van de grond. De risico's voor een visser zijn erg groot. Ook de spanning met de vergunningverlening per 1 januari 2023 speelt parten, vooral bij de ombouw. Voor het nieuwbouwproject 'Oostwad kotter' is geen cofinanciering gevonden, waarschijnlijk omdat het bereik onvoldoende was. Inmiddels is er een geïnteresseerde visser voor nieuwbouw van een groter schip. Met de visserij zijn gesprekken gevoerd over de om- en nieuwbouw van de viskotters. Bij nieuwbouw van visserij schepen zijn methanol en waterstof bruikbaar maar voor ombouw zijn ze niet haalbaar. Ondertussen is OME naar voren gekomen als meest kansrijke optie voor de ombouw van garnalenkotters. Het is de bedoeling daar praktijktesten mee te doen en ChemCom is bereid om een proeffabriek in Delfzijl te bouwen (onderdeel van het werkbezoek met de Tweede Kamerleden op 25 mei jl.). De bouw van een proeffabriek is opgenomen in het concept EcoPort Innovatieprogramma.

Tijdens de Toogdag 3 februari 2021, sprak Harm Post in gesprek met de minister Van Nieuwenhuizen van IenW zijn zorg uit over het certificeringsproces van CO₂-neutrale scheepvaart. De minister heeft toegezegd zich maximaal in te spannen om certificering goed te regelen. In het Bestuurlijk Overleg Waddengebied (BOW) heeft de gemeentelijke vertegenwoordiger minister Harbers hieraan herinnerd en is het voorstel gedaan om een taskforce Certificering in te stellen. Tijdens het OBW van 1 juni jl. is bevestigd dat over het voorstel inhoudelijk overeenstemming met IenW bestaat, maar de financiering is (nog) niet geregeld.

Inmiddels wordt goed samengewerkt met de Rijksrederij bij de ombouw van de Krukel, het patrouilleschip van LNV gelegen in de haven van Lauwersoog. Dat schip kan dienst doen als testplatform voor de ombouw van vergelijkbare andere schepen.

² Het PGSW betreft schepen die op en om de Waddenzee varen excl. verboden

Toelichting Leo van der Burg van Green Shipping Waddenzee

- **Gelegenheid voor reflecties op de presentatie**
- **Onderschrijven de leden van de Raad de aanpassing van het onderdeel visserij**
- **Bespreking van de mogelijkheden om de Taskforce Certificering te financieren**

5a Aanpassingen PGSW onderdeel visserij

5b Oproep Taskforce Certificering PGSW OBW 1 juni 2022 v2

Aanbestedingen van het Rijk hebben grote invloed op de energietransitie. Een grote aanbesteding is de concessies voor de veerdiensten. In de haven van Lauwersoog bestaan daar een aantal suggesties voor.

Toelichting Harm Post over aanbesteding concessies veerdiensten:

- **gelegenheid voor reflectie op de mogelijkheden**

EcoPort Innovatieprogramma (Ron Vaz Dias)

Begin 2020 startte het project Innovatiemotor, dat het IKW financiert, maar ook de Waddenzeehavens, RWS en programma Waddenzeehavens financieren mee. Daarmee zouden 4 innovatietrajecten worden ingezet. Er zijn nu drie afgerond: recycling van visnetten, verminderen Oilspills en de Great Plastic Bake Off. Het vierde traject betreft geluidsreductie in Den Helder. De innovatiemotor liep door de coronamaatregelen veel vertraging op, maar verkeert nu in een afrondende fase. Het IKW heeft de rapportage goedgekeurd.

Uit het project Innovatiemotor is het programma EcoPort innovatieprogramma voortgekomen en is op hoofdlijnen gereed. iTanks treedt op als penvoerder van het programma. Het concept programma wordt op 31 oktober 2022 met het Investeringskader opgaveteam Havens besproken.

Om een programma gehonoreerd te krijgen moeten minimaal 2 waddenfondsprojecten ingediend worden (koploperprojecten). Het eerste koploperproject is een boorteknik om op grote diepte en lengte kabels en leidingen aan te leggen (SOCCS) in de Raad en het OBW besproken.

Het tweede koploperproject is 'van Zout naar zoet', waarbij Zout water wordt omgezet naar meer bruikbaar drink- en proceswater en om indringing van zout water te beperken (onder dijken of bij sluizen). Ook is de techniek geschikt om bij ecologische zoet-zout overgangen ongewenste zout indringing in andere gebieden te beperken. De techniek is energie neutraal.

Toelichting Ron Vaz Dias van iTanks

- **gelegenheid voor reflectie op afronding project Innovatiemotor**
- **bespreking project 'Van Zout naar Zoet'**
- **bespreken van het EcoPort Innovatieprogramma**

5c Rapportage Innovatiemotor 4 oktober 2022

5d Projectplan - Van Zout naar Zoet- Concept + vragen

5e EcoPorts Innovatieprogramma - Waddenfonds - v5.1

 Tanks

 VenFeld

Raad van Advies
Wadden
Zeehavens

Programma Integrale maritieme ontwikkeling havenplaatsen

In de vorige Raad lichtte Nynke Talsma het programma *Integrale maritieme ontwikkeling havenplaatsen* toe en deed een oproep om koploperprojecten aan te reiken. Daar is goed gevolg aan gegeven en de lijst was ruimschoot voldoende voor het IKW om een cofinanciering toe te zeggen voor het verder uitwerken van het programma. Nynke Talsma heeft echter een nieuwe betrekking aanvaard bij de gemeente Smallingerland en er wordt een opvolger gezocht.

Toelichting Paul Schoute als opdrachtgever namens de Vereniging van Waddenzeegemeenten

- **hoe kijken de leden van de Raad aan tegen de koploperprojecten**
- **gelegenheid voor reflectie en suggesties voor het vervolg**

6. Onderzoekprogramma Ecosysteemgericht baggeren

De stakeholders hebben in het BOW van 13 april 2022 gevraagd om een voorstel voor een structureel onderzoeksprogramma dat de relatie legt tussen baggeren en ecologie. In het programma worden ervaringen van het inmiddels afgesloten programma *'Building with Nature Waddenzeehavens'* en andere Nature based solutions meegenomen. Het idee is om naast het beperken van de impact, ook te bekijken hoe vaargeulonderhoud en baggeren van havens een bijdrage kan leveren aan natuurherstel. Programma Waddenzeehavens vroeg Deltares en Wageningen Marine Research om een eerste voorstel te doen, hetgeen in de Raad van 25 mei jl. met een aantal suggesties is omarmd. Daarna hebben de onderzoeksinstituten een deskundigenraadpleging gehouden en op basis daarvan het voorstel uitgewerkt in een conceptprogramma. Een groot deel van de opmerkingen van Rijkswaterstaat is hierin verwerkt. Op 10 november staat het voorstel in het OBW geagendeerd.

6a Uitgewerkt concept programma Ecosysteemgericht Baggeren

Tammo Bult geeft een toelichting op het onderzoeksvoorstel

- **Gelegenheid voor reflectie en suggesties?**

7. Evaluatie Pact van Marrum

De Raad besprak de resultaten van de evaluatie het Pact van Marrum. De hoofdconclusie was dat het Pact van Marrum zijn waarde heeft gehad, maar te veel werkte als een contract waarvan de tekst de grenzen trok. De ondertekenaars zien het Pact als een eerste stap naar een productievere samenwerking, met meer persoonlijk contact in combinatie met 'convenant-achtige' afspraken die ook door de ondertekenaars gevolgd worden.

Een werkgroepje bestaand uit Tom Rustebiel, Lenze Hofstee, Bart van der Kolk en Arjen Bosch werken een voorstel uit. De werkgroep heeft haar werkzaamheden nog niet afgerond, maar wil de richting toch met de Raad van Advies bespreken. Omdat veel van de voorgestelde acties als going concern te beschouwen zijn, stelt de werkgroep voor om daar prioriteiten in te stellen:

- Baggeren
- Onderwater natuur bevorderen
- Beheerplan Natura 2000
- Voorbereiden Convenant

De ondertekenaars spraken of tweemaal per jaar bij elkaar te komen. CWN organiseert de eerstvolgende bijeenkomst. Daar kunnen de meer uitgewerkte voorstellen worden bevestigd.

7a Follow-up evaluatie Pact van Marrum

7b Concept verslag Evaluatie Pact van Marrum

Toelichting Arjen Bosch op Follow-up van de Evaluatie Pact van Marrum
– **Kunnen de leden de prioriteiten onderschrijven**

8. Uitvoeringsprogramma Agenda voor het Waddengebied

Het was de bedoeling om het Uitvoeringsprogramma op 20 juni jl. op de Toogdag vast te stellen. Over een grote delen van het was er overeenstemming maar op een drietal punten niet:

- Er was onvoldoende zicht op financiering,
- De Natuurinitiatieven waren onvoldoende uitgewerkt,
- De organisatie van de uitvoering was niet genoeg geborgd.

De vaststelling van het Uitvoeringsprogramma vindt nu plaats via twee BOW vergaderingen: 8 december 2022 en 15 februari 2023.

8a Advies OBW

Harm Post geeft een update over het Uitvoeringsprogramma

9. Benoemingscommissie voorzitter Raad van Advies

Anne-Wil Lucas heeft een andere functie bij de NOM aanvaard, die zich niet goed verhoudt tot het voorzitterschap van de Raad. Daarop is besloten om dezelfde procedure en profiel te volgen als bij de vorige benoeming. Alle leden zijn in de gelegenheid gesteld om voorstellen te doen. Aan de hand van het profiel heeft de commissie bestaande uit Paul Schoute en Harm Post een rangorde vastgesteld en binnenkort volgen de gesprekken.

9a Profiel voorzitter RvA Waddenzeehavens

Harm Post geeft een update vanuit de Benoemingscommissie

10. Planning

– Omgevingsberaad	10/11 en 23/11 2022
– Trilaterale Regeringsconferentie Waddenzee	28/11 – 1/12 2022
→ Trilaterale Havenconferentie	28/11 2022
– Bestuurlijk Overleg Waddengebied	8/12 2022 en 15/2 2023
– Volgende Raad van Advies Waddenzeehavens	mei 2023?

Wie wil het gastheerschap van de volgende Raad op zich nemen?

11. Sluiting

20.00 uur